

ΕΝ ΑΓΟΡΑ ΚΑΓΩ ΤΕΘΡΑΜΜΑΙ (1931-1951)

Δεν ξέρω αν έστω και ένας τόλμησε να φερθεί όπως εγώ την εποχή εκείνη. Οφείλω επίσης να παραδεχτώ ότι η αποσάθρωση όλων των υφιστάμενων συνθηκών εμφανίστηκε ακριβώς την ίδια στιγμή, λες για να δικαιώσει την ιδιαίτερη τρέλα μου.

Bene vixit is, qui potuit, cum voluit mori. Όποιος μπόρεσε να πεθάνει όποτε το ήθελε, έζησε καλή ζωή:¹ ιδού μια έξοχη απόφαση του Ποπλιλίου Σύρου, η οποία κάλλιστα θα μπορούσε, αν την αντιστρέψουμε, να συνοψίσει το βίο του γάλλου θεωρητικού και επαναστάτη Guy Debord. Όποιος έζησε μια καλή ζωή, μπόρεσε να πεθάνει όποτε το ήθελε. Πράγματι, ο Debord έζησε μια καλή, μια πλούσια ζωή. Και πράγματι, μπόρεσε να πεθάνει όποτε το ήθελε. Ήδη από την εφηβεία του θέλησε να είναι ένας διαλεκτικός, ένας άνθρωπος της υπέρβασης, του ξεπεράσματος. Οι σταθμοί του βίου και του έργου του –πάντα αξεχώριστα στην περίπτωσή του– δείχνουν ότι θέλησε και μπόρεσε να υπερβεί τις κυρίαρχες συμ-

---

1. Ποπλιλίου Σύρου, *Γνώμαι*, μτφρ. Κώστας Παναγιωτάκης, εκδ. Στιγμή.

βάσεις των καιρών του, θέλησε και μπόρεσε να υπερβεί όσους δεσμούς –είτε συναισθηματικούς είτε κοινωνικούς– απείλησαν την ελευθερία του, την οποία ήθελε αδιαπραγμάτευτη και, κυρίως, πρακτική, *συγκεκριμένη*, κι όχι αφηρημένη όπως καμώνονται ότι τη θέλουν τόσοι και τόσοι κατ' επίφασιν υπέρμαχοί της –θέλησε και μπόρεσε να υπερβεί τις δεσπόζουσες, και παντοδύναμες τότε, αυταπάτες μιας ολόκληρης ιστορικής περιόδου– τέλος, να υπερβεί τον ίδιο το θάνατο, αρνούμενος την υποταγή στην αυθεντία του («κι ο θάνατος δεν θα 'χει πια εξουσία...» τραγούδησε κάποτε ο ποιητής Dylan Thomas), αρνούμενος την αυθαιρεσία του θανάτου, αρνούμενος την ασχήμια του· κάνοντας τη στιγμή του θανάτου του ένα ακόμη ορόσημο του βίου και του έργου του· κάνοντας την αυτοκτονία του μιαν όμορφη ευγενική χειρονομία, όπως είπε η πρώτη γυναίκα του, η Michèle Bernstein,² ένα όμορφο ευγενικό δώρο, όπως είπε η τελευταία σύντροφος της ζωής του, η Alice Becker-Ho.³

Ο Guy Louis Marie Vincent Ernest Debord γεννήθηκε στο Παρίσι στις 28 Δεκεμβρίου του 1931, το σούρουπο. Ο ίδιος δεν πρόσφερε ποτέ άλλα στοιχεία στα βιογραφικά, πάντα λιτά και σύντομα, που αρκέστηκε να δώσει στα οπισθόφυλλα των βιβλίων του. Αλλά και στα δύο κατεξοχήν αυτοβιογραφικά του έργα, δηλαδή στη μεγάλη μήκους ταινία *In girum imus nocte et consumimur igni* (1978), και στον πρώτο και δεύτερο τόμο του απολογισμού της ζωής και του έργου του, στους οποίους έδωσε τον τίτλο *Panegyrique, tome premier* (1989) και

2. Σε συνομιλία με τον βρετανό βιογράφο του Debord, τον Andrew Hussey. Βλ. Andrew Hussey, *The Game of War: The Life and Death of Guy Debord* (Jonathan Cape, Λονδίνο, 2001), σ. 95.

3. Hussey, σ. 375.

Panégyrique, tome second (1997),⁴ παρέχει ελάχιστες λεπτομέρειες, αρνούμενος να καταπιαστεί με αυτές, αφήνοντας σε άλλους, ομήλικους και μεταγενέστερους, να συμπληρώσουν τα κενά. «Οι λεπτομέρειες είναι ήδη χαμένες μέσα στη σκόνη του χρόνου», μας διαβεβαιώνει δι' αντιπροσώπου.⁵ Αυτό που, ωστόσο, καθιστά σαφές ο Debord είναι ότι, από τα πρώτα σκιρτήματα της λογικής και της ευαισθησίας του, συνειδητοποίησε πως πρώτιστο καθήκον του είναι να παραμείνει εσαεί πιστός σε ό,τι αγάπησε μέσα στα ερείπια μιας εποχής, να ζήσει ωθούμενος πάντα από το πνεύμα της περιπέτειας και να προκαλέσει ο ίδιος περιπέτειες. Τίποτα λιγότερο, όσο δελεαστικό κι αν ήταν, δεν θα του αρκούσε – και το ήξερε. Η παιδική ηλικία ήταν απλώς ένα εφαλτήριο, μια στιγμή προετοιμασίας που έμελλε να χαθεί, εσκεμμένα, στη λίμνη της λή-

4. *In girum imus nocte et consumimur igni*, στο *Œuvres cinématographiques complètes* [1952-1978], εκδ. Champ Libre, Παρίσι, 1978. Δεύτερη έκδοση, υπομνηματισμένη από τον ίδιο τον Debord, του *In girum imus nocte et consumimur igni*, Gérard Lebonici, Παρίσι, Οκτώβριος 1990. Τρίτη, συμπληρωμένη έκδοση, Gallimard, Παρίσι, 1999. Επίσης, *Panégyrique*, tome premier, εκδ. Gérard Lebonici, Παρίσι, 1989 (επανεκδοση, Gallimard, Παρίσι, Απρίλιος 1993), και *Panégyrique*, tome second, εκδ. Fayard, Παρίσι, Σεπτέμβριος 1997. Στα ελληνικά, *In girum...*, μτφρ. Ανδρέας Βαρίκας, πρόλογος Ελένη Βαρίκα και Michael Löwy, εκδ. Γαβριηλίδης, Αθήνα, 1995, και *In girum...*, κριτική έκδοση, μτφρ. Πάνος Τσαχαγέας, εκδ. Ελεύθερος Τύπος, Αθήνα, χ.χ. *Πανηγυρικός*, τόμος πρώτος, μτφρ. Κώστας Οικονόμου, εκδ. Ελεύθερος Τύπος, Αθήνα, Μάιος 1995, και *Πανηγυρικός*, τόμος δεύτερος, μτφρ. Μαρλέν Λογοθέτη, εκδ. Ελευθεριακή Κουλτούρα, Αθήνα, 1998.

5. Με τη φωνή του Jean Harnois, στην ταινία μικρού μήκους *Sur le passage de quelques personnes à travers une assez courte unité de temps* (Ιούνιος 1959). Στα ελληνικά, *Σχετικά με το πέρασμα ορισμένων προσώπων μέσα από μια αρκετά μικρή χρονική μονάδα*, στον τόμο *Ενάντια στον κινηματογράφο*, μτφρ. Μ.Τ., εκδ. Άκμων, Αθήνα, Φθινόπωρο 1977.

θης. «Εγώ ποτέ δεν είχα παιδική ηλικία», θα λέει συχνά, κατά τις αρχές της δεκαετίας του 1950, στον σύντροφο και συμπότη του Jean-Michel Mension.⁶ Η παιδική ηλικία θα είναι, λοιπόν, ένα πέρασμα, ένα προοίμιο, μια προαναγγελία. «Γεννήθηκα το 1931, στο Παρίσι», γράφει ο Debord στον πρώτο τόμο του *Πανηγυρικού*.⁷ «Η παρουσία της οικογένειάς μου ήταν ήδη από τότε πολύ επισφαλής απ' τις συνέπειες της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, η οποία είχε εμφανιστεί λίγο νωρίτερα, αρχικά στην Αμερική, και τ' απομεινάρια δεν έδειχναν ότι θα μπορούσαν να κρατήσουν για πολύν καιρό μετά την ενηλικίωσή μου, όπως και συνέβη πράγματι. Έτσι λοιπόν, γεννήθηκα ουσιαστικά κατεστραμμένος. Για να πω την αλήθεια, δεν έκανα το λάθος να περιμένω κληρονομιά, και τελικά δεν απέκτησα. Απλώς δεν έδωσα καμία σημασία σ' αυτά τα αρκετά αφηρημένα ζητήματα του μέλλοντος. Έτσι, καθόλη τη διάρκεια της εφηβείας μου, όδευα αργά αλλά αναπόφευκτα, με τα μάτια ανοιχτά, προς μια περιπετειώδη ζωή».

Απεναντίας, οι πληροφορίες που ο ίδιος ο Debord μάς παρέχει για τα πρώτα χρόνια της νιότης του είναι λιγότερο φειδωλές. Ίσα ίσα, φαίνεται ότι θεωρεί πως αυτά ακριβώς τα χρόνια δεν τα εγκατέλειψε ποτέ και πως ό,τι τότε τον διέπλασε, ό,τι τότε ο ίδιος επέλεξε, ό,τι τότε τον καθόρισε, ό,τι τότε ο ίδιος οραματίστηκε, ονειρεύτηκε και σχεδίασε, παρέμειναν οι αναλλοίωτες σταθερές του, οι απόλυτοι και αμετάκλητοι οδοδείκτες του. Δεν είναι διόλου τυχαίο –και μάλιστα για έναν άνθρωπο που δεν έχασε καμία ευκαιρία να είναι δριμύς, και άτεγκτος ακόμα, όταν στρεφόταν εναντίον της τυχαιότητας– όχι, λοιπόν, δεν είναι διόλου τυχαίο το ότι οι

6. Jean-Michel Mension, *La Tribu*, εκδ. Allia, Παρίσι, 1998, σ. 47.

7. *Πανηγυρικός*, τόμος πρώτος, σ. 20.

προσωπικότητες που τότε αγάπησε, τα κείμενα που τότε τον σαγήνευσαν και οι ρυθμοί της ζωής που τότε τον συγκλόνισαν επανέρχονται εντυπωσιακά στα δικά του γραπτά, από τα πρώτα, της δεκαετίας του 1950, έως εκείνα που συνέθεσε λίγο πριν από το θάνατό του.

Ζώντας ανάμεσα στο Παρίσι και στις Κάννες, ο μικρός Debord θα επιλέξει, όταν δεν έπαιζε πιάνο, να βυθίζεται ώρες ολόκληρες στα βιβλία και στη σιωπή. Επίσης, κάτι που έμελλε να τον σημαδέψει καθοριστικά, στα επιτραπέζια παιχνίδια στρατηγικής – αλλά και στο «ψαλίδισμα», από διάφορα έντυπα και περιοδικά, εικόνων, προσώπων, σκηνών από πολέμους, αεροπλάνων⁸ κτλ. Ο Debord απεχθανόταν τα αθλήματα και κάθε μορφή σωματικής άσκησης, προτιμούσε να μένει μόνος του ταξινομώντας επιμελώς σε σημειωματάρια τις εικόνες που «ψαλίδιζε», και επινοώντας και διεξάγοντας περίπλοκες εκστρατείες με τα πάμπολλα μολυβένια στρατιωτικά του. Απ' ό,τι διάβασε εκείνα τα χρόνια της πρώτης του διάπλασης, θα τον συνεπάρουν οι σελίδες, αλλά και οι στιγμές του βίου, δύο ανθρώπων που έζησαν έντονα, έγραψαν λίγο και χάθηκαν νωρίς κάτω από συνθήκες που παρέμειναν μυστηριώδεις. Είναι ο Isidore Ducasse, γνωστός ως Κόμης του Lautréamont, και ο Fabian Avenarius Lloyd, γνωστός ως Arthur Cravan. Όσο ισχυρές κι αν ήσαν αργότερα άλλες επιδράσεις, όσο κι αν επηρέασαν τη σκέψη του Debord η διαλεκτική του Georg Wilhelm Friedrich Hegel και του Karl Marx, ή η ποιητική αίσθηση της ροής του χρόνου όπως την τραγουδούν ο Sha-

8. Μαρτυρία του αδελφού του Debord, του Patrick Labaste, το Μάρτιο του 1999. Καταγράφεται από τον γάλλο βιογράφο του Debord, τον Christophe Bourseiller, στο *Vie et mort de Guy Debord*, εκδ. Pion, Παρίσι, Οκτώβριος 1999, σ. 23. Επίσης, βλ. Hussey, σ. 21.

kespeare και ο Omar Khayam, η προσήλωσή του στον Lautréamont και στον Cravan ήταν θαυμαστά ακλόνητη. Αυτοί οι δύο υπήρξαν τα πρώτα και αείζωα και ανώλεθρα πρότυπα, και όλα όσα μπόρεσε να διαβάσει, να σκεφτεί, να γράψει και να πράξει στη μετέπειτα ζωή του ο Debord παραμένουν ανεξίτηλα σημαδεμένα από την πρώτη επαφή με τις δύο αυτές προσωπικότητες. Σπανίως πια συναντάμε μια τέτοια σθεναρή επιμονή, σπανίως πια συναντάμε προσηλώσεις που να μετασχηματίζουν δημιουργικά το αρχικό σκίρτημα του θαυμασμού σε απαραβίαστο μανιφέστο μιας ολόκληρης ζωής.

«Οι άνθρωποι τους οποίους εκτιμούσα περισσότερο από οποιονδήποτε άλλον στον κόσμο ήσαν ο Arthur Cravan και ο Lautréamont, και γνώριζα πολύ καλά ότι όλοι τους οι φίλοι, αν είχα συγκατατεθεί να ακολουθήσω πανεπιστημιακές σπουδές, θα με είχαν τόσο περιφρονήσει όσο κι αν είχα ενδώσει στην εξάσκηση μιας καλλιτεχνικής δραστηριότητας· κι αν δεν μπορούσα να έχω αυτούς τους φίλους, σίγουρα δεν θα είχα δεχθεί να παρηγορηθώ με άλλους. Παρέμεινα σταθερός διδάκτωρ του τίποτα,⁹ μακριά από κάθε φαινομενικότητα συμμετοχής στους κύκλους που θεωρούνταν τότε κύκλοι διανοουμένων ή καλλιτεχνών».¹⁰

Ο Isidore Ducasse γεννήθηκε στις 4 Απριλίου του 1846 στο Μοντεβιδέο. Στα είκοσι δύο του χρόνια είχε συνθέσει και εκδώσει ιδίως αναλώμασι τα περιλάλητα *Άσματα του Μαλιτορόρ*. Η έκδοση των *Ασμάτων* ολοκληρώθηκε το 1869. Την επόμενη χρονιά, ο Ducasse βρέθηκε νεκρός, κάτω από αδιευ-

9. «Διδάκτωρ του Τίποτα», «Doctor of Nothing», δηλώνει ο Dr Omar (που τον υποδύεται θαυμάσια ο Victor Mature) στην ταινία *Shanghai Gesture* του Joseph von Sternberg.

10. *Πανηγυρικός*, τόμος πρώτος, σ. 20.

κρίνιστες συνθήκες, σε ένα πανδοχείο στον αριθμό 7 της οδού Faubourg-Montmartre, στο Παρίσι. Άλλοι λένε ότι πήγε από φυματίωση, άλλοι ότι απαγχονίστηκε. Είχε αφήσει ημιτελές το έργο *Ποιήματα I* και *Ποιήματα II*, όπου προτείνει συστηματικά τη χρήση μιας μεθόδου που έμελλε να γνωρίσει στιγμές δόξας στα χέρια του Debord και των φίλων του κάμποσες δεκαετίες αργότερα.

Ο Arthur Cravan γεννήθηκε στις 22 Μαΐου του 1887 στη Λωζάνη. Η ζωή του υπήρξε απαραμίλλα περιπετειώδης. Σύμφωνα με τον ίδιο διετέλεσε: ποιητής, τυχοδιώκτης, ναύτης στον Ειρηνικό, ημιονηγός, συγκομιστής πορτοκαλιών στην Καλιφόρνια, γόης φιδιών, ποντικός ξενοδοχείων, ανεψιός του Όσκαρ Ουάιλντ, ξυλοκόπος, έμπορος έργων τέχνης, εκδότης, πρωταθλητής Γαλλίας στο μποξ, οδηγός λεωφορείου στο Βερολίνο, κονφερασιέ κλπ. κλπ.¹¹ Υπήρξε πρόδρομος του κινήματος Dada και εξέδωσε την πρωτοποριακή επιθεώρηση *Maintenant*, από το 1912 έως το 1915. Παντρεύτηκε τη μοντερνίστρια ποιήτρια Mina Loy και χάθηκε, επίσης κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες, το 1919, στον Κόλπο του Μεξικού.

Το πάνθεον των ηρώων της εφηβείας του Debord μπορεί να φιλοξενήσει ακόμη τον ποιητή Arthur Rimbaud (1854-1891) και τον λόγιο ληστή Pierre-Francois Lacenaire (1800-1836). Το ταλέντο του Rimbaud έλαμψε εκτυφλωτικά ανάμεσα στα 1870 και 1872, συνδυαζόμενο με μια σκανδαλώδη ζωή αναλωμένη στην περιπλάνηση, στους παθιασμένους έρωτες, στο αφέντι και στη διαρκή εξέγερση. Ο Lacenaire πάλι, στα τριάντα έξι όλα κι όλα χρόνια του, κατάφερε να γίνει λιποτάκτης και πλαστογράφος (στη Γαλλία), φονιάς (στην Ιταλία), κλέφτης και φονιάς (στο Παρίσι), «μελετώντας αδιά-

11. Βλ. *Propaganda*, τεύχος 6, Δεύτερο Εξάμηνο 2000, σσ. 97-100.

κοπα απαίσια σχέδια εναντίον της κοινωνίας». Όπως γράφει ο André Breton, «την παραμονή του θανάτου του κοροϊδεύει τους ιερείς που τον ενοχλούν, τους φρενολόγους, τους ανατόμους που τον περιεργάζονται, ομολογεί πως νιώθει *μικρές κρίσεις μελαγχολίας* που τον διασκεδάζουν τη νύχτα, μέσα από τα κάγκελα, κάνει κούκου στον φρουρό».¹²

Βλέπουμε εύκολα ότι κοινά χαρακτηριστικά όσων συνέβαλαν καθοριστικά στη διάπλαση του Debord ήσαν ο περιπετειώδης βίος, η βραχύτητα αυτού του βίου, η ένταση, η ερωτοτροπία με την παρανομία, η ανάγκη της αυτοέκφρασης, της ποιητικής καταγραφής και ποιητικής χαρτογράφησης του βίου, και η εξέγερση.

Πιστός στις επιλογές του,¹³ ο Debord θα επιχειρήσει να ζήσει και να εκφραστεί σύμφωνα με αυτά τα πρότυπα, γνωρίζοντας πολύ καλά ότι θα πρέπει να συγκατοικήσει με τη βία, με τη ρήξη, με τους κινδύνους (αλλά και με τα θέλγητρα) της ανατροπής και της εκ νέου επινόησης των κανόνων αυτού του συγκλονιστικού παιχνιδιού που λέγεται *ελεύθερη ζωή*. Θα επιχειρήσει να συναντήσει τους ομοίους του, να τους αναγνωρίσει και να αναγνωρισθεί από αυτούς.

Οι όμοιοί του είναι τα «παιδιά της νύχτας», όπως τους χαρακτήρισαν οι κοινωνιολόγοι. Είναι αυτοί που έζησαν τα παιδικά τους χρόνια και την εφηβεία τους στη λαίλαπα του Β' Παγκοσμίου πολέμου, και κυριεύτηκαν από την άγρια διάθεση να αμφισβητήσουν εμπράκτως όλες τις αρχές και τις

12. Βλ. André Breton, *Ανθολογία Μαύρου Χιούμορ*, εκδ. Αιγόκερως.

13. Και πιστός θαρρείς στη ρήση του μεγάλου έλληνα στοχαστή και φίλου του Debord, του Κώστα Παπαϊωάννου: «Να ανασταίνουμε προγόνους, για να εξιχνιάσουμε το ίδιο μας το μέλλον». Βλ. Κώστας Παπαϊωάννου, *Κόσμος και Ιστορία*, εκδ. Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα, 2000, σ. 88.

αξίες μιας κοινωνικής οργάνωσης που επέτρεψε ένα τέτοιο γενικευμένο μακελειό. Είναι αυτοί που, πότε από ένστικτο και πότε εκπονώντας ανατρεπτικά σχέδια και προγράμματα, μπόρεσαν, έστω και σπασμωδικά, να προκαλέσουν μια σύγκλιση των κελευσμάτων της πρωτοποριακής τέχνης και των απαιτήσεων μιας επαναστατικής εφόδου στα οχυρά του Παλιού Κόσμου. Είναι αυτοί που συνδύασαν τον ακραίο μηδενισμό με την ακραία ελευθερία της έκφρασης. Είναι αυτοί που με περισσή αποκοτιά και απεγνωσμένη αλαζονεία έστρεψαν τα μεθυσμένα από νιότη και κρασί νώτα τους σε κάθε σύμβαση, σε κάθε κομπορμισμό, σε κάθε είδους ασφάλεια. Είναι αυτοί που ζουν για την περιπέτεια και συνάμα αποτελούν την «κακή πλευρά», όπως έλεγε ο Marx, το αρνητικό μιας κοινωνικής οργάνωσης που επιθυμεί διακαώς να αποκλείσει κάθε περιπέτεια από τις πτυχές της ή, λίγο αργότερα, να εμπορευματοποιήσει κάθε δημιουργική και περιπετειώδη ροπή του ανθρώπου.

Γράφει ο Debord: «Είδα εκεί να ολοκληρώνεται, πριν από τα είκοσί μου χρόνια, αυτό το ειρηνικό μέρος της νιότης μου, και δεν είχα πλέον παρά μόνο την υποχρέωση να ακολουθήσω χωρίς φραγμούς όλες μου τις επιθυμίες, μέσα όμως σε συνθήκες δύσκολες. Πήγα πρώτα στον πολύ ελκυστικό χώρο όπου ένας ακραίος μηδενισμός δεν ήθελε πλέον να ξέρει τίποτε ούτε, κυρίως, να συνεχίσει τίποτε απ' ό,τι ήταν προηγουμένως αποδεκτό ως χρήση της ζωής ή των τεχνών. Ο χώρος αυτός με αναγνώρισε εύκολα σαν δικό του. Εκεί εξαφανίστηκαν οι τελευταίες μου πιθανότητες να επανέλθω κάποια μέρα στην κανονική ροή της ύπαρξης. Το σκέφτηκα, και η συνέχεια το απέδειξε».¹⁴

14. *Πανηγυρικός*, τόμος πρώτος, σ. 23.

Ο χώρος για τον οποίο μας μιλάει ο Debord, η «συνοικία της απώλειας», όπως λέει αργότερα, ή ο «χώρος των εργαλάβων της καταστροφής», γεωγραφικά ορίζεται από τη rue du Four και τη rue de Buci, νοτίως του Σηκουάνα και βορείως της rue de Vaugirard, ανατολικά του σταυροδρομιού de la Croix-Rouge και δεξιά της rue Dauphine. Κέντρο, λημέρι, ορμητήριο και στρατηγείο του πληθυσμού που συνέρρεε στο χώρο αυτόν ήταν το μπαρ Chez Moineau, στον αριθμό 22 της rue de Four. Εκεί έτρωγαν, έπιναν, άκουγαν μουσική, έπαιζαν σκάκι, ερωτεύονταν και επινοούσαν σκάνδαλα και ολέθρια σχέδια εναντίον της τάξης του κόσμου οι φίλοι του Debord, παλαιότερα πρωτεργάτες του λετριστικού κινήματος και λίγο μετά οι ιδρυτές της Λετριστικής Διεθνούς [Internationale Lettriste], οι απείθαρχοι οπαδοί της άρνησης, ένα σμάρι από τυχοδιώκτες και λιποτάκτες, κακοποιούς, μηδενιστές, αντικαλλιτέχνες και μποέμ. Είναι η «φυλή» (La Tribu), σύμφωνα με τον εύστοχο χαρακτηρισμό του Jean-Michel Mension. Σύμφωνα με τον Debord, είναι το «άλας της γης».¹⁵

Ο εμψυχωτής και ιθύνων νους του λετριστικού κινήματος άκουγε στο όνομα Jean-Isidore Isou, και ήταν ο πρώτος, και ο μοναδικός όπως αποδείχθηκε, «δάσκαλος» του Debord. Ο Isou, ψευδώνυμο του Jean-Isidore Goldstein, γεννήθηκε το 1924, στη Ρουμανία. Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου είδε τους εθνικοσοσιαλιστές του Αδόλφου Χίτλερ να εξανδραποδίζουν με αδιανόητη βαναυσότητα τους Εβραίους της Ρουμανίας. Εβραίος και ο ίδιος, γλίτωσε την τελευταία στιγμή και διέφυγε στο Παρίσι, μισώντας έκτοτε κάθε ιεραρχία και κάθε εξουσία (εκτός από όσες ο ίδιος εγκαθίδρυε). Ο

15. Βλ. Jean-Michel Mension, *La Tribu*, ό.π., και Debord, *In girum imus nocte*, εκδ. Ελεύθερος Τύπος, σ. 25, και εκδ. Γαβριηλίδης, σ. 52.

Isou διέθετε μίαν εκρηκτική επινοητικότητα, ήταν κυριευμένος από ένα μανιακό πάθος για δημοσιότητα, και στο μυαλό του έκαιγε μια κρύα φλόγα. Κατάφερε, έστω για λίγο, να γίνει μια κινούμενη πυριτιδαποθήκη, ένας μηχανισμός παραγωγής ανατρεπτικών ιδεών, μια προσωπικότητα που δημιούργησε ένα κίνημα. Θα συλλάβει μια δική του θεωρία για τον πολιτισμό, την τέχνη και το νόημα της ζωής. Θεωρεί ότι αυτό που κινεί την κοινωνική ζωή και την εξέλιξη δεν είναι το ένστικτο της συντήρησης και της επιβίωσης αλλά η *θέληση της δημιουργίας*. Πιστεύει ότι η δημιουργία είναι η υψηλότερη μορφή της ανθρώπινης δραστηριότητας, και η τέχνη είναι η κορυφή και η υπέρτατη ουσία της.¹⁶

«Επανερχόμενος στην εικονοκλαστική επίθεση των ντανταϊστών και των πρώτων υπερρεαλιστών, ο Isou επιθυμεί να ολοκληρώσει την αυτοκαταστροφή των καλλιτεχνικών μορφών που ξεκίνησε με τον Charles Baudelaire: απαραίτητο βήμα για την πραγματοποίηση αυτού του σκοπού είναι η αναγωγή της ποίησης στο έσχατο στοιχείο της, το *γράμμα* (lettre). Πρόκειται ταυτόχρονα για στοιχείο της γραφής, χρησιμοποιήσιμο στο κολάζ, καθώς και για ηχητικό στοιχείο, χρησιμοποιήσιμο στην ηχοποιητική απαγγελία, συνδέοντας έτσι την ποίηση, τη ζωγραφική και τη μουσική [...] Στον λετρισμό του Isou, βρίσκουμε ήδη, κατά ένα μεγάλο μέρος, το πνεύμα εκείνο που θα χαρακτηρίσει αργότερα τον Debord και τους καταστασιακούς, είτε παραμένουν πιστοί σε αυτό είτε το ξεπεράσουν: κυρίως την πεποίθηση ότι ολόκληρος ο κόσμος πρέπει αρχικά να αποσυναρμολογηθεί και κατόπιν να ανοικοδομηθεί, όχι πλέον υπό την αιγίδα της οικο-

16. Βλ. Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης, *Βορειοδυτικό πέρασμα: Πρωτοπορίες και κινήματα*, εκδ. Κριτική, Αθήνα, 2015.

νομίας αλλά της γενικευμένης *δημιουργικότητας*», γράφει ο Anselm Jappe.¹⁷

Ο Ισου θα επιχειρήσει, θα δραστηριοποιηθεί σε κάθε αισθητικό πεδίο, επεκτείνοντας παντού τα ανατρεπτικά του εγχειρήματα. Μιλώντας για την ιστορία της ποίησης, μίλησε και για την ποίηση της ιστορίας. Μετέτρεψε τη μουσική σε μια σειρά άγριων ηχητικών αυτοσχεδιασμών. Αντικατέστησε τη ζωγραφική με ένα μάγμα κηλίδων, αποκομμάτων από εφημερίδες, ψαλιδισμένων φωτογραφιών και κατακρεουργημένων εικόνων. Η ποίηση έγινε ένα ρεσιτάλ κραυγών, θορύβων, ψιθύρων, κομματιασμένων λέξεων και αγκομαχητών, που επιζητούν να τσακίσουν το τοίχωμα του ήχου. Τέλος, ο κινηματογράφος θα γίνει μια άναρχη παρέλαση σμιλεμένων κομματιών από σελιλόιντ, ενώ η ηχητική μπάντα θα αυτονομηθεί από την οπτική.

Μέσα σε έναν πυρετό δημιουργικότητας, ο Ισου συνθέτει ποιήματα, ηχητικά κολάζ στην ουσία, αποτελούμενα μονάχα από γράμματα, φθόγγους, βρυχηθμούς, ανάσες, βογκητά, λαχανιάσματα, σφυρίγματα και στεναγμούς· ιδρύει έντυπα και επιθεωρήσεις, συντάσσει μανιφέστα, τυπώνει αφίσες και καταφέρνει να συγκεντρώσει γύρω του μια σθεναρή ομάδα πιστών, έτοιμων για κάθε σκάνδαλο και κάθε περιπέτεια.

Πλάι στον Ισου, στα τραπέζια του μπαρ Tabou, συμπαρατάσσονται οι ποιητές, κινηματογραφιστές, συγγραφείς, ή και απλώς μποέμ, που ακούνε στα ονόματα Gil Joseph Wolman, Gabriel Pomerand, Jean-Louis Brau, François Dufrière, Marc-Gilbert Guillaumin, Serge Berna, Maurice Lemaître, και άλλοι. Οι μοναδικές δραστηριότητές τους είναι η ακατάσχετη μέθη και η εξί-

---

17. Anselm Jappe, *Guy Debord*, μτφρ. Νίκος Κούρκουλος, εκδ. Ελεύθερος Τύπος, Αθήνα, Ιούλιος 1998.

σου ακατάσχετη δημιουργία, σε συνδυασμό με κάποια μικροσκάνδαλα. Αρνούνται με πάθος την εργασία, προτιμούν να παίζουν πόκερ, σκάκι και μπιλιάρδο. Ακούνε μελαγχολικά τραγούδια του Μεσαίωνα και την αριστουργηματική jazz του Dizzy Gillespie, του Miles Davis, του Charlie Parker, του John Coltrane, του Art Blakey (οι δύο τελευταίοι παρέμειναν οι αγαπημένοι του Debord). Φοράνε μια δική τους στολή: μοντζκόμερι, πουλόβερ με γυριστό γιακά, τζιν και κοτλέ πανταλόνια, αρβύλες, κασκόλ.

Στις 9 Απριλίου του 1950, ένα κομάντο λετριστών διέκοψε τη λειτουργία στην Παναγία των Παρισίων και διεκήρυξε ότι ο Θεός είναι νεκρός. Ήταν Κυριακή του Πάσχα, και οι νεαροί παραξίεις λίγο έλειψε να λιντσαριστούν από το πλήθος των θεοσεβούμενων και από τους λογχοφόρους της Ελβετικής Φρουράς. Στις 20 Απριλίου του 1951, στο 4ο Φεστιβάλ των Καννών, οι λετριστές θα επιβάλουν την προβολή της λετριστικής ταινίας *Traité de bave et d'éternité* (Πραγματεία περί γλίνας και αιωνιότητας) του Isou. Ο Debord θα γνωριστεί με τους λετριστές στις Κάννες, θα γίνει όμοιός τους κι αδελφός τους. Τον Απρίλιο του 1952, στη λετριστική επιθεώρηση *Ion*, θα δημοσιευθεί το σενάριο της ταινίας *Hurlements en faveur de Sade* (Ουρλιαχτά για χάρη του Σαντ), του Guy-Ernest Debord. Τον Ιούνιο της ίδιας χρονιάς η ταινία θα προβληθεί, αλλά η προβολή θα διακοπεί. Τον Οκτώβριο, τα *Ουρλιαχτά για χάρη του Σαντ*, ένα λαμπρό πρώιμο τεκμήριο της διαλεκτικής δεινότητας του Debord, θα προβληθούν ολοκληρωμένα, προκαλώντας το αναμενόμενο σκάνδαλο και μια σειρά από κρίσιμες ρήξεις.

Ο εικοσάχρονος Debord, εντωμεταξύ, πιστός στις προσηλώσεις και στις αποφάσεις του, θα αποφύγει να σπουδάσει και θα μοιράζει το χρόνο του ανάμεσα στα καπηλειά και τα

μπαρ της Αριστερής Όχθης, σε δωμάτια ξενοδοχείων και, κυρίως, *περιπλανώμενος* με τις ώρες στους δρόμους και στα σοκάκια άγνωστων συνοικιών του Παρισιού. Στις περιπλανήσεις του θα γνωρίζει και θα σαγηνεύει εύκολα, ναι, με τη χαρακτηριστική άνεση ενός μποέμ δανδή, τα πιο όμορφα και απείθαρχα κορίτσια της μεταπολεμικής εποχής. Θα παρασύρει κάμποσους συνομηλίκους του στα παιχνίδια της περιπλάνησης, της φιλίας και του έρωτα. Θα εξερευνά –με το πάθος του επιστήμονα και την ακρίβεια του καλλιτέχνη, όπως έλεγε και ο Vladimir Nabokov– τις δυνατότητες της πόλης, εκλαμβάνοντας τους λαβυρίνθους της ως εφалτήρια εξεγέρσεων και τις κόγχες της ως φωλιές παθών. Ο Debord θα ζει στους δρόμους, θα ζει τη νύχτα, θα ζει ανάμεσα στους φτωχούς, στους εραστές της κραιπάλης, στους εξεγερμένους. Γι' αυτό, όπως ο ίδιος μαρτυρεί, θα μπορεί αργότερα να επαναλαμβάνει με περηφάνια τη ρήση του δημαγωγού απ' τους *Ιππείς* του Αριστοφάνη: «Ἐν ἀγορᾷ κἀγὼ τέθραμμαι», «Κι εγώ, επίσης, στους δρόμους γαλουχήθηκα».

«Στη συνοικία της απώλειας όπου κατέφυγε η νιότη μου, θαρρείς για να ολοκληρώσει την εκπαίδευσή της, θα έλεγε κανείς ότι είχαν συνεννοηθεί να συναντηθούν οι οιωνοί μιας επικείμενης κατάρρευσης όλου του πολιτισμικού οικοδομήματος. Εκεί βρίσκονταν μονίμως άνθρωποι που δεν θα μπορούσαν να προσδιοριστούν παρά μονάχα αρνητικά, για τον απλούστατο λόγο ότι δεν είχαν κάποιο επάγγελμα, δεν ακολουθούσαν κάποιες σπουδές, και δεν ασκούσαν καμία καλλιτεχνική δραστηριότητα. Πολλοί από αυτούς είχαν πάρει μέρος στους πρόσφατους πολέμους, σε πολλούς στρατούς που είχαν διεκδικήσει την ήπειρο: τον Γερμανικό, τον Γαλλικό, τον Ρωσικό, τον Αμερικανικό, τους δύο Ισπανικούς στρατούς, και σε πολλούς άλλους. Οι υπόλοιποι, όντας πέντε ή έξι χρόνια

νεότεροι, είχαν έλθει εκεί κατευθείαν, διότι η ιδέα της οικογένειας είχε αρχίσει να αποσυντίθεται, όπως και όλες οι άλλες. Κανένα παραδεδεγμένο δόγμα δεν ήταν δυνατόν να χαλιναγωγήσει τη συμπεριφορά οποιουδήποτε και, ακόμη λιγότερο, να προσφέρει στην ύπαρξή του κάποιον απατηλό σκοπό». ¹⁸

«Στο μέρος αυτό, ο εξτρεμισμός είχε κηρύξει την ανεξαρτησία του από κάθε συγκεκριμένη υπόθεση και είχε περήφανα χειραφετηθεί από κάθε πρόγραμμα. Μια κοινωνία που ήδη κλονιζόταν, αλλά χωρίς ακόμη να το ξέρει γιατί παντού αλλού οι παλιοί κανόνες ήσαν ακόμη σεβαστοί, είχε αφήσει προς στιγμήν το πεδίο ελεύθερο σε αυτό που σχεδόν πάντα απωθείται κι όμως ποτέ δεν έπαψε να υπάρχει: την αμετανόητη αλητεία, το άλας της γης, ανθρώπους ειλικρινά έτοιμους να βάλουν φωτιά στον κόσμο για να έχει περισσότερη λάμψη». ¹⁹

---

18. *Πανηγυρικός*, τόμος πρώτος, σσ. 28-29.

19. *In girum itus nocte et consumimur igni*, εκδ. Γαβριηλίδης, σ. 51, και εκδ. Ελεύθερος Τύπος, σ. 25.

Πηγή: Κοτσασατακοί, *Œuvres/Quarto*, σ. 493.
© Bibliothèque nationale de France.